

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУ ЯК ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПОТРЕБ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Завадська Діана Володимирівна,
*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету*

Сучасні умови розвитку економіки України потребують впровадження інновацій, що підвищує необхідність використання збалансованих джерел їх фінансування, а це, в свою чергу, пред'являє до економічної науки вимоги переосмислення питань теоретичного обґрунтування повноцінного ресурсного забезпечення переходу до інноваційного економічного зростання. Одним з таких важливих питань, що потребують теоретичного підґрунтя є визначення можливостей активізації впливу на інноваційний розвиток держави такої категорії як «банківський кредит», оскільки скорочення державних функцій у напрямку інвестицій, при цьому відсутність можливості самоорганізації фінансування інвестиційних процесів економічними агентами в умовах кризових явищ призвело до негативної динаміки розвитку економіки України [1, с. 78].

Дослідження теоретичних та практичних аспектів банківського фінансування інноваційних процесів займає провідне місце в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Провідними закордонними дослідниками у вирішенні питань розвитку економічних відносин за участю кредиту та банківських інститутів є: А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Ло, Г. Маклеод, Й. Шумпетер, Дж. Кейнс, Л. Лернер, Т. Веблен, М. Фрідмен та багато інших. Теоретичні засади щодо визначення ролі банківських установ у фінансуванні інноваційного розвитку та рекомендації щодо формування механізму його фінансового забезпечення розробили О. Амоша, Ю. Бажал, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Зверяков, В. Зимовець, Л. Кунецова, М. Крупка, Б. Кваснюк, С. Колодинський, Т. Майорова, А. Пересада, А. Чухно, М. Чумаченко та інші вчені.

У роботах даних науковців також аналізувалися проблеми фінансування інновацій та можливості використання зарубіжного досвіду кредитно-фінансового забезпечення інноваційного підприємництва для досягнення стратегічної мети розвитку українського суспільства.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з питань розвитку банківського сектора, підвищення його ролі в соціально-економічному розвитку країни, участі в процесах модернізації виробництва та перспективах інноваційного економічного зростання проблема залишається не вирішеною остаточно.

Подальшого дослідження потребує комплекс питань, пов'язаних з пошуком можливих шляхів відтворення кредитних механізмів в інноваційній сфері, проведення досліджень щодо формування методологічної основи взаємодії таких соціально значимих явищ як «банківський кредит» та «інновації», що на доктринальному рівні сприятиме створенню фінансової моделі інноваційної діяльності.

Теоретичною основою визначення особливостей кредиту, як джерела фінансування інноваційного розвитку економіки, слугують положення вчених щодо визначення впливу кредиту на економічні процеси.

Теоретичне пояснення та обґрунтування впливу економічної категорії «кредит» на розвиток економіки міститься в концепціях вчених, що представляють різні напрями і школи економічної думки. Як відомо, в історії економічної думки всі теорії кредиту традиційно діляться на два напрями: натуралістичну і капіталотворчу теорії, що розрізняються головним чином по трактуванню сутності кредиту та ролі, яка відводиться кредиту і банківським інститутам в економіці.

Так, учені – представники натуралістичної теорії (А. Сміт, Д. Рікардо [2], Ж.-Б. Сей [3], Ж. К.Л. Сімонді [4], Ф. Бастиа, Д. Мак-Куллох [5, с. 177] та ін.) трактували кредит як засіб перерозподілу вже існуючих матеріальних цінностей у натуральній формі і відхиляли капіталотворчу спроможність банків (створення нових грошей).

Вони виходили з того, що об'єкт кредиту – це натуральні (тобто не грошові) реальні цінності, тому кредит є лише засобом перерозподілу існуючих в даному суспільстві матеріальних цінностей; обсяги позичкового капіталу співпадають з реальними, тобто кредит виконує пасивну роль у розвитку економічних процесів.

Зауважимо, що подальший розвиток економічних відносин, а особливо – фінансових, у тому числі, кредитних, поступово змінили постулати цієї теорії та приблизили їх до ідей капіталотворчої теорії кредиту.

Представники капіталотворчої теорії кредиту (Дж. Ло [6], Г. Маклеод, Й. Шумпетер [7], А. Ган, Дж. Кейнс [8], Р. Гоутри [9] та ін.), підкреслювали самостійну роль кредиту по відношенню до сфери виробництва. Зауважимо, що постулати цієї теорії у подальшому отримали велику кількість послідовників, такої ж думки підтримується більшість сучасних дослідників.

Так, Й. Шумпетер підкреслює, що кредит є «феноменом економічного розвитку» (у тому разі, якщо соціально-економічним процесом не управляє адміністративно-командна система). Він акцентує, що економічний розвиток держави неможливий без кредиту, так як завдяки кредиту підприємці мають можливість розширювати виробництво за допомогою «нових комбінацій» чинників виробництва.

У науковій праці «Теорія економічного розвитку» вчений писав, що зв'язок між кредитом і здійсненням інновацій також не повинен дивувати: як з історичної, так і з логічної точки зору, оскільки абсолютно ясний той факт, що кредит потрібний саме для цього і що саме тому його впровадили в практику працюючих підприємств – з одного боку, тому що він потрібний для самого виникнення цих підприємств, з іншого – тому, що його механізм, одного разу з'явившись на світ, під впливом об'єктивних причин зачепив також і старі комбінації. Кредит, за думкою Й. Шумпетера, є «феноменом економічного розвитку» і слугує основною потребою підприємця [10].

У цілому, підводячи підсумок розглянутим позиціям учених, можна зробити висновок, що в сучасній теорії сформувалися наступні три підходи до визначення функціональної ролі кредиту в економіці:

кредит має негативний вплив (А. Сміт, Д. Рікардо, Ж. Сей, Ф. Бастиа, Д. Мак-Куллох та ін.), які стверджували, що кредит, так само як і гроші, – технічна категорія; він не впливає на економічний процес; не є капіталом і не створює ніякого капіталу; впливає тільки на ціни, але не на виробництво; не може створити капітал ні з чого і підвищити продуктивні сили економіки; є причиною криз;

помірний вплив: кредит відіграє помірну роль в економіці (С. Витте, В. Ідельсон, Е. Брегель, І. Трахтенберг, І. Левчук [11, с. 49] та ін.) виходять з того, що кредит не шкодить економіці і не покращує товарне забезпечення, оскільки навіть при додатковому кредиті обсяги реальних капіталів від нього не залежать. Він має значну, але не магічну владу і є тільки дозволом на використання чужого капіталу, збільшує не існуючий капітал, а суму використовуваного капіталу. Крім того, кредит не має продуктивної сили, хоча без нього не можуть знайти повного застосування вже наявні продуктивні сили; не створює капітал, але з його допомогою організується його рух; разом з грошима, залежно від стану їх стійкості, може визначити як підйом, так і кризу.

Зауважимо, що теоретичні положення представників цього підходу на час їх досліджень були раціональними, але сучасні зміни у функціонуванні світової та національних економік та їх фінансових секторів доводять, що вплив кредиту як джерела фінансування економічного зростання значно посилюється;

Як відомо, процеси розвитку фінансової глобалізації, причини виникнення та результати останньої світової економічної кризи доводять, що саме теоретичні положення

прихильників третього підходу найбільш точно характеризують вплив кредиту як джерела фінансування на розвиток економіки [12, с. 188]. При цьому, світова криза довела про необхідність подальших досліджень щодо ролі кредиту у фінансуванні економічного розвитку, так як стрімке розширення кредитних ресурсів навіть заважає економічному зростанню. Тобто існує двоїстість ролі кредиту в економіці: з одного боку кредит виступає рушійною силою, спрямованою на розширення бізнесу і підвищення його конкурентоспроможності, а з іншого – силою, що здатна провокувати кризові явища на фінансовому ринку. На думку вітчизняних дослідників, світова криза була спровокована безпрецедентним в історії кредитним бумом, що став наслідком політики центральних банків і урядів індустріальних країн, результатом якої стали диспропорції світового масштабу.

Таким чином, сучасний вплив кредиту на розвиток економіки полягає в тому, що він є важливим фінансовим джерелом і важелем інноваційного економічного розвитку в ринковій економіці, де всі господарюючі суб'єкти на ринку створюються інноваційними продуктами.

Список використаних джерел

1. Zavadzka D.V. Bank credit as a source of financing innovative development of economy /D.V. Zavadzka // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2018. – Вип 31. – С. 78-84.
2. Петти В., Смит А., Рикардо Д., Кейнс Дж., Фридмен М. Классика экономической мысли: Сочинения. Москва: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. 896 с.
3. Jean-Baptiste Say *Traité d'économie politique* *Traité d'économie politique Simple exposition de la manière dont se forment, se distribuent et se consomment les richesses* Anonyme 1803; Sixième édition, 1841. 652 p.
4. Jean Charles Léonard Simonde de Sismondi *De la richesse commerciale, ou principes d'économie politique, appliqués à la législation du commerce*. Par J.C.L. Simonde Tome premier [-second]. 1. A Geneve: Chez J. J. Paschoud, 1803. 448 p.
5. Деньги и кредит: учебн. пособ. для студ. высш. учебн. завед. / под рук. Л. В. Кузнецовой; Одесский госуд. эконом. ун-т. Одесса: ВМВ, 2009. 368 с.
6. John Law of Lauriston *Money and trade considered. With a proposal for supplying the Nation with money*. Edinburgh, Scotland: The Heirs and Successors of Andrew Anderson, 1705 (1934). 48 p.
7. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / пер. с англ. В. С Автономова, Ю. В. Автономова, Л. А. Громовой и др. предисл. В. С. Автономова. Москва: Эксмо, 2008. 864с.
8. Keynes J. M. *The General Theory of Employment, Interest, and Money* / John Maynard Keynes. London: Palgrave Macmillan, 1936. 470 p.
9. Hawtrey R. G. *Currency and Credit*. London, New York [etc.]: Longmans, Green and Co, 1919. 410 p.
10. Schumpeter J. A. *Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1912 (1959). 212 p.
11. Банковское дело: современная система кредитования: учебное пособие / О. И. Лаврушин, О. Н. Афанасьева, С. Л. Корниенко; под общ. ред. засл. деят. науки РФ, д-ра экон. наук, проф. О. И. Лаврушина. 6-е изд. Москва: КНОРУС, 2011. 264 с.
12. Завадська Д.В. Роль банків у фінансовому забезпеченні розвитку інноваційного потенціалу економіки [Монографія] /Д.В. Завадська. – Харків: Видавництво «ПромАрт», 2019. – 520 с.